



Foredrag om "de 10 vilde ting du ikke vidste om Herluf og Birgitte"

Herluf Trolle blev født året før Martin Luther slog sine teser op på kirkedøren i Wittenberg . Familien gik aktivt ind for at Danmark gik fra at være et katolsk til et protestantisk land. Herluf rejste til Wittenberg for at studere i 1536 og selv om han ikke mødte Martin Luther, fik han den anden store teolog Melanchton som lærer. Herluf oplevede reformationens vingesus her, og som førstegenerations evangelisk-luthersk havde han sin tro som ballast og inspiration resten af livet.

At hans slægtsnavn var noget så ugudeligt som Trolle har han nok ikke generet ham, for det havde de brugt siden 1300-tallet. Den hovedløse trolde, dog med hovedet tegnet på dens bug, kom til senere som motiv på våbenskjoldet. Myten om baggrunden for dette valg, af Trolleslægten fra Småland, er følgende.

Herremanden på gården Ed, som en julenat skulle i kirke, og red forbi Trolleklippan. Her blev han standset af en smuk kvinde, som han med det samme forstod, måtte være en "satan". Hun bød ham noget at drikke af et drikkehorn. Han tog hornet fra kvinden og kastede væsken ud. Han greb fat i hendes arm og med ordene "i den hellige nyfødte Jesus Kristi navn", skar han hovedet af hende med sit sværd. På vej hjem fra kirken så han at den halshuggede fristerinde var forvandlet til en, nu hovedløs, trolde.

Nu var dette ikke en af de 10 ukendte ting, for folk kender jo denne myte. Trolle- og Gøjevåbenskjoldene ses mange steder i Herlufsholm kirke. Når det store våbenskjold er brugt, er det med ridderhjelm med hjelmfigur. Hjelmfiguren for Trollerne er et troldehoved med et par såkaldte ulvesakse. Bag alteret står Herluf Trolles rustning i en glasmonter sammen med hans sværd, som det menes at Birgitte Gøye gav ham i



forbindelse med deres bryllup i 1544. Sværdskaftet, på dets hjerteblad under bøjlen, knappen og parerstangen, og sværdsmeden er prydet med en Gøye muslingeskal og mindst otte narrehoveder. Altså ikke troldehoveder, men narrehoveder. Det er ikke sølvsmeden der har misforstået en skitse med troldehoveder, men et tilsyneladende bevidst og sjovt valg fra Birgitte Gøyes side, at det er narrehoveder. Narrehatten med æselører og troldehovedet fra

hjelmen er meget ens i omrids. Her er det oplagt at forestille sig at de to, som ugifte ved hoffet, eller hos deres søskende Børge Trolle og Pernille Gøye som var gift, har muntret sig til f.eks. fastelavensløjterne hvor Herluf ganske tænkeligt kunne have lavet skæg og ballade iklædt en narrehat. Det er også sådan, at i en af bøgerne parret ejede, endda et Nyt Testamente, findes en tegning af et narrehoved, og ved siden af ordet "trol". Så muligvis legede ægteparret videre i privaten med at trolden blev til en nar, deres fromhed har på ingen måde udelukket lystighed og kærlige drillerier fra deres samliv.



Herluf Trolle tog sin rolle som adelsmand med den dybeste alvor og levede ansvarsbevidst og pligtopfyldende, det er der ingen tvivl om. På portrættet af ham ser han direkte på tilskueren med et alvorstungt ansigt. Der er ikke en snert af et smil hverken i øjnene eller i munden. I hånden knuger han en handske som for at lægge yderligere afstand. Mange tror at grunden til at folk ikke smiler på gamle portrætter er at deres tænder var pilrådne. Mange havde givetvis dårlige tænder, bare ikke Herluf Trolle. Han havde to flotte fuldstændige tandrækker, lige til at være misunderlig over, som holdt ham livet ud. Han kunne sagtens have givet os et blændende smil på sit portræt, og som han uden tvivl har gjort mange gange når noget har moret ham. Der var nemlig også en anden side af Herluf Trolle, som man sjældent hører om. Han havde humor!

I sine breve skrev Herluf med respekt, omsorg og humor til familie og venner. Den 18. juni 1564, kort efter et søslag han havde deltaget i, skrev han til sin ven Mogens Gyldenstjerne: *desværre var der intet bytte fra de svenske skibe men han sendt dog en gave med til Mogens hustru Anne Sparre.*

Birgitte og Herluf kendte dette par godt, de havde haft flere af deres døtre boende som en slags plejebørn i mange år. Gaven fra skibet til Anne var en hvid rotte, som Herluf drillende mente hun vil synes var mere from end andre rotter! Senere i brevet hilser han Anne mange gange, og kommer lidt til at fortryde at han ikke havde sendt rotten til hendes 9 årige datter Hilleborg. Hilleborg, som de havde i pleje på Herlufsholm på det tidspunkt, var tilsyneladende hans yndling. Så er det nu man skal forestille sig Herluf, ikke som lensmand eller kriger men i leg med pigen i et varmt, lystigt og kærlig fælleskab. Historien meldte intet om hvad Birgitte ville have sagt, hvis en hvid rotte var kommet som gave fra Herluf fra krigsskibet. Det var faktisk lidt af en modedille blandt adelen at have usædvanlige kæledyr. Så ud over de hunde de havde, havde den måske fået et godt hjem på Herlufsholm. Anne Sparre døde få uger senere og rotten er ikke nævnt yderligere i deres korrespondance.

Musik og sang var noget man fornøjede sig med i 1500-tallet, også selv om man var stærkt troende og meget from. Det er velkendt at Herluf Trolles navn står ved 3 salmer, de to kom med i en salmebog i 1564. Så han har haft lyst og kendskab til, og talent for, noder og rimdigting. Man kan sagtens derudover forestille sig at en, der er så glad for musik, ikke kun holder sig til religiøse værker, men også har spillet og sunget i afslappede hyggestunder. Det vides at Birgitte Gøje fik tilsendt viser fra flere, bl.a. nogle veninder, jomfruerne fra Jomfruens Egede, Birgitte og Ermegård Bille. Så mon ikke der også blev musiceret når lysten

meldte sig og i festligt lag. Der er vist ingen tvivl om at Herluf, over for familie og venner, havde glimt i øjet og lune, personlighedstræk som slet ikke har været en del af fortællingen om ham som søhelt og stifter af kostskolen på Herlufsholm.

Birgitte Gøye havde en sofistikeret smag og sans for iscenesættelse. Lige fra det tøj hun var iklædt til deres gravmonumenter i Herlufsholm kirke, lå en meget bevidst handling fra hendes side. Alt var af den ypperste kvalitet, gerne købt i udlandet og hun var åbenbart villig til at betale hvad det kostede.

Herluf og Birgitte fik deres portrætter malet i 1551. Kontrafejerne¹ er blandt de tidligste danske ikke kongelige portrætter. Hun var 39 år, han var 36 og de havde været gift i 6 år. Parret var i høj grad bevidst om at de tilhørte højadelen, og de klædte sig fornemt og stiligt, passende til deres status. Moden i Danmark fulgte moden i Tyskland. Birgittes kjole, ville have virket meget fremmedartet hvis den f.eks. var blevet brugt i England. Mændenes mode var derimod mere international og Herluf kunne sagtens have taget turen derover uden at skille sig ud fra mængden. Parrets portrætter hænger både på portrætmuseet på Frederiksborg slot, og i riddersalen på Herlufsholm. Billederne er tilskrevet Jacob Binck og Walter Maler, (og med en kopi fra 1915). Parret må have været meget tilfreds med de originale portrætter, og ment at kunstneren havde ramt deres udseende godt, for de fik deres kontrafejer vævet som gobeliner i Flandern! Disse to tekstiler blev monteret på hynder, og siden man ikke rigtig kan forestille sig at de ligefrem har sat sig på disse, må vi nok forstille os dem mere som en slags pyntepuder! De samtidige kopier kunne tænkes at være malet af Walter Maler, som havde en tilknytning til Helsingør og påtog sig flere opgaver for parret, for at sende til Flandern til gobelinvæveren.



Parret blev malet igen 10 år senere, på skabslågerne til en husaltertavle, nu udstillet på nationalmuseet. Moden udviklede sig bl.a. til bredere flæser ved hals og håndled, som nu blev stivet og pibet. Læg mærke til, at hovedtøjet har ændret sig markant, nu bæres en såkaldt perlehue, som nu blev adelskvindens statustegn. Det er ikke meget man ser til den gifte frues hår. Men man

aner at Birgittes var rødbrunt. Birgittes tøj var lavet af de fineste stoffer, og fulgte de sidste nye modeluner. Dog med det in mente, at der var en forordning om klædedragt fra 1528, der overordnet begrænsede antallet af dragter af silke adelsfolkene måtte eje. Undtaget denne regel var Birgittes far Mogens Gøye som var rigshofmester. Han måtte iklæde sig al den silke han synes var passende til sit embede, for at kunne tjene Riget til ære. Det var ikke uden grund at Birgitte var stolt af at være datter af Mogens Gøye.

Det der muligvis kan overraske lidt er hvor meget adelskvinderne var involveret i skabelsen af deres eget og familiens tøj. Fra Birgitte og andre samtidiges breve kan man se hvordan adelskvinderne hjalp hinanden

¹ Datidens ord for portræt

med indkøb af stof og øvrige materiale til deres dragter. Birgitte havde gode kontakter fra sin tid bosat i Helsingør med købmændene her som havde de sidste nye varer fra udlandet, og som tog imod bestillinger. Gode skræddere var noget man anbefalede hinanden, og de fik den tid de skulle bruge til at kreere de omfangsrige og tunge dragter. Der var 4 skrædderværksteder i Næstved da Herluf og Birgitte boede på Herlufsholm. Men dem har de næppe gjort brug af. 1 1/2 år efter Herlufs død afregnede Birgitte de sidste regninger for noget stof han havde bestilt, som var kommet fra Ribe, og noget syarbejde også lavet for ham, og det var udført af selveste kongens skrædder Mester Claus.

Faktisk ved vi fra en inventarliste lavet kort efter Herlufs død i 1565 at deres dragter, gerne var i silkefløj og brokade, eller af det bedste engelske uld, og en del var foret med pels. Altovervejende var de sorte. Birgitte havde praktiske strømper lavet af skind sværtet sort, men også af damask og fløj. Og helt ekstremt flotte var et par strømper lavet af rødt silkefløj. Tænk lige at få et glimt af dem under et løftet skørt! Men for dem af jer der ikke har prøvet strømper syet af vævet stof kan jeg sige at uanset hvor luksuriøse disse var, var de strikkede strømper som var lige på trapperne, efter min mening et betydelig fremskridt for menneskeheden. Jarlen af Bothwell, bisat i Fårevejle kirke i 1578, var iført ligskjorte og strikkede strømper hvoraf stumper stadig eksisterer.

Skræddere syede dragterne, det var fysisk krævende mandearbejde, medens undertøjet, dvs. særken og skjorten, af hørlærred, blev syet af kvinderne, også blandt de fineste familier i landet. Birgitte har selv siddet og syet og lært de unge piger hun havde hos sig til opdragelse, håndværket. Sibylle Gyldenstjerne som var hos hende i mange år, skrev hjem til sin mor at hun ingen særke havde, altså undertøj, så moderen Anne Sparre, hende med den hvide rotte, måtte meget gerne sende noget lærred som lovet. Adelspigerne skulle også helst selv kunne ordne deres egne huer og pibekraver. Det var også et emne der dukker op i brevvekslingen, og mon ikke Birgitte har sørget for de fik lektioner i den kunst det var at stive og pibe. Pigerne hun havde i pleje kom til at holde meget af deres fostermor og hun af dem.



På det tredje portræt står Birgitte som enke. Det var en stor sorg for hende at miste sin hjertekære husbond Herluf. Men man skal ikke tage fejl af billedet, hun trak sig ikke tilbage som nonne. Hun er i enkedragt, som er mere sober i udtrykket, men fuldt ud lige så fornem som dragterne hun tidligere havde brugt. Perlehuen er lagt væk og over den hvide underhue har Birgitte en hovedlin, lavet af det fineste af det fine lærred, så tyndt at det er gennemsigtigt. Portrættet blev malet kort før hendes død eller posthumt.

Birgitte brugte sin kontakt til kunstverden i en rørende opgave hun påtog sig for en anden af hendes piger, niecen Sophie Rosenkrantz. Efter et års ægteskab og 20 år gammel var Birgitte på besøg hos



hende i Himmerland. To måneder senere fødte Sophie en datter og døde i barselssengen. Det var en stor sorg for Birgitte. Hun var så afholdt at hun fik den nyfødte baby, kaldt Birgitte, med sin amme til at tage sig af mad og bleskift, i pleje i Næstved. Hun lovede den sørgende enkemand, at hun ville få malet et portræt af den afdøde Sophie, og af deres lille datter. Det er formentlig dette kontrafej som blev brugt 30 år senere da Sofie skulle males med på det store familieportræt på deres epitafie i Visborg kirke, for de døde skulle selvfølgelig males med!

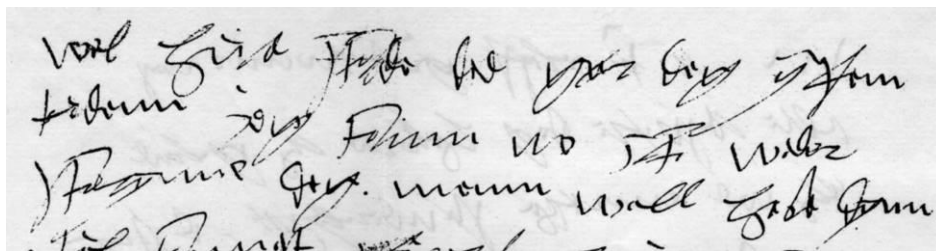
Ud over sin interesse for lækkert tøj, kunst og den hjemlige idyl med pyntepuder, glade plejedøtre og håndarbejde har Birgitte haft en anden side som man næsten ikke hører noget om. Næsten, for de fleste ved at hun modsatte sig ægteskabet med Jesper Daa i mange år. Det har krævet en viljefasthed og en udholdenhed ud over det almindelige. Endda langt ud over det almindelige. Hun var ikke sin fars datter for ingenting. Hun havde højt selvværd, og på sin egen beherskede dannede måde holdt hun på sit. I sin alderdom var hun heller ikke blevet blødsøden. Da skriveren hun havde ansat på Ring kloster, Anders Madsen, havde snydt lidt i regnskaberne på hendes bønders bekostning, kom han til at betale dyrt. Birgitte forfulgte ham i hærdigt ved rettens vej, og han kom til at betale alt tilbage, plus en meget stor bøde. Så meget at han skrev til hende og klagede sin nød, om han kunne få nogle af pengene tilbage. Han var ruineret. Men ingen skulle tro de kunne løbe om hjørner med Birgitte Gøye.

Birgitte havde, om nogen, forstået vigtigheden af at sørge for holdbare minder for eftertiden. Det fantastisk smukke gravmonument, som Birgitte bestilte, til sin mand og sig selv, som står bag alteret i Herlufsholm kirke var en konge værdigt. Helt bogstaveligt. Da andre fra adelen ville bestille tilsvarende endte det med at Frederik d. 2., i 1576, udstedte et generelt forbud mod disse. For hvordan skulle kongens eget så være, for at kunne overstråle gravminder som det prægtige til Herluf Trolle og Birgitte Gøye.



Den 4-årige Sibylle Gyldenstjerne kom i pleje hos Herluf Trolle og Birgitte Gøye kort efter deres bryllup, og hun tilbragte det meste af sin barndom hos dem. Hos Birgitte fik disse piger lært det de skulle, for at blive attråværdige unge adelsjomfruer på ægteskabsmarkedet bagefter. Ud over at kunne håndtere en synål, var det selvfølgelig vigtigt at kunne skrive og læse, og breve har flydt i en lind strøm til og fra denne store husholdning.

Noget der kan overraske er at se Birgittes håndskrift. I breve er den nærmest ulæselig, og Herluf havde også svært ved den. Han omtalte f.eks., at han mener at det er det hun har skrevet! Men nogen har kunnet tyde brevet her som Birgitte skrev til Oluf Mouritzen Krognos. Hun skælder den unge mand ud, på høflig vis selvfølgelig, på hans mors vegne, for at han ikke hjælper til derhjemme med godset, og han skal også lade være med at drikke for meget. Han blev senere forstander på Herlufsholm, så han må have taget sig sammen. Hvor Birgitte har skrevet lidt i sine bøger har hun dog skrevet pænt, så det kunne hun godt!

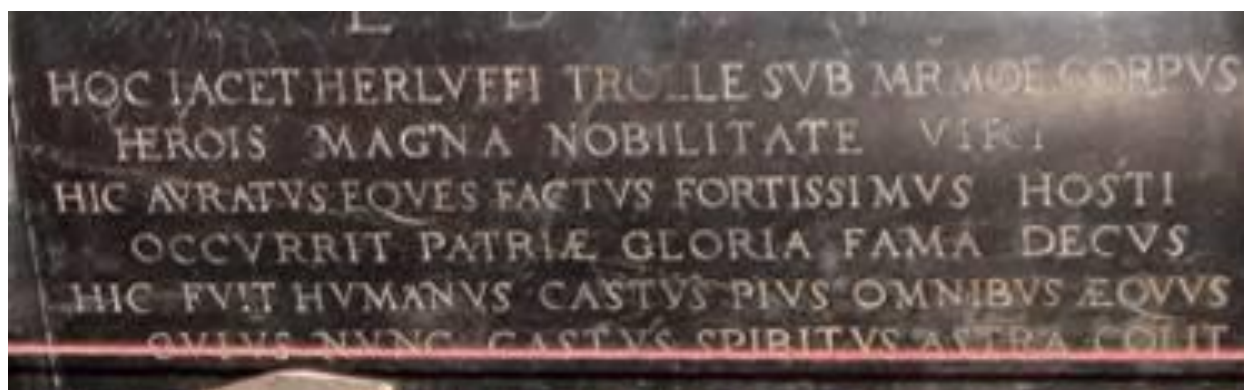


Der eksisterer kun få breve Birgitte har skrevet, 7, hvor det netop omtalte, er det tidligste fra 1556. Der er 4 til Mogens Gyldenstjerne, Sibylles far, et til en veninde og det sidst til Peder Oxe, er fra 1571. Til gengæld findes mange hun har modtaget, hele 156, skrevet mellem 1551 og helt op til hendes død. Selv om en god procentdel af brevene er høflighedsfraser, er der ingen tvivl om at mange mennesker holdt rigtig meget af Birgitte Gøje. Rigtig mange af dem er svar på breve hun har sendt, som der bliver refereret til, og man oplever nærmest at høre med i en samtale. Man kan også følge med i hvordan hun opdateres af sin familie og omgangskreds med vigtige informationer ... og sladder. I breve fra Rasmus Augustinus, præsten i Herlufsholm kirke blev hun opdateret om diverse ting fra hverdagen, men også lokale begivenheder, som var noget ud over det sædvanlige. I et af brevene advarer han Birgitte mod at spise frugt, særligt æbler og pærer for dem blev man forgiftet af. En ung from Næstvedborger havde taget en bid af et æble og følte en forvandling i alle sine lemmer og døde kort efter. Værre endnu fortalte Rasmus om et røveri i Næstved, som blev til et mord, og som endte med en bestialsk omgang med den stakkels mands lig. Heldigvis blev forbryderne fanget og gik til bekendelse.

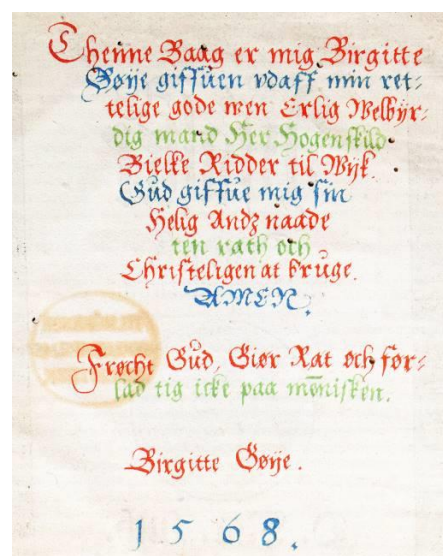
De to breve som eksisterer, som Sibylle Gyldenstjerne skrev til Birgitte, fortæller meget om deres indbyrdes forhold. Sibylle, var blevet gift med Birgittes fætter, Eskild Gøje lensmand på Nyborg Slot. Som ung hustru til en travl mand, og med børnefødsler og en stor husholdning at holde styr på, var den oplæring hun havde haft hos Birgitte, og den stadige kontakt de havde, guld værd. Et brev er skrevet lige efter Birgitte havde været på besøg hos Sibylle i Nyborg. Der havde Birgitte smagt en syrlig vin som hun synes var god, og som hun gerne ville bestille flere fade af. Sibylle som var højgravid takkede for Birgittes hjælp med nogle personaleproblemer. I det andet brev, formentlig skrevet 1 ½ år senere, var Sibylle igen højgravid, manden skulle om et par dage afsted til København, og hun stod snarligt til at miste to af sine ansatte der skulle giftes. Birgitte havde lovet hende en fadeburskvinde, og en pige som kunne erstatte dem. Sibylle skrev "Og som du skriver om den pige, du ville unde mig, når Johannes bryllup har været, da svarede Eskild og sagde, at slige fæle syner havde vi nok af. Og beder jeg eder, at du tale med Eskild om samme pige, og sige ham, at hun er ærlig og duelig, og roser hende forsvarligt, så bliver han vel tilfreds. Det går mig ikke på, at hun ikke er så smuk, for jeg ved vel, at hendes duelighed, den sidder ikke i hendes dejlighed." Sibylle havde stor velvilje mod de to som skulle giftes med henholdsvis berideren og degnen, men var meget ræd for at føde uden hjælp omkring sig. Hun ønskede at Birgitte skulle sørge for at kvinderne kom over til hende medens Eskild stadig var på Sjælland. Og sådan styrede adelsfruerne hjemmefronten, mændene kunne blande sig udenom. Helt vidunderligt slutter Sibylle brevet med at sende en hilsen til Herluf, og så beder hun Birgitte brænde brevet når hun havde læst det. Heldigvis gjorde hun ikke som befale! Sibylle købt i øvrigt Sortebrødreklostret i Næstved i 1564, og det kunne tænkes at det var for at have en ejendom i nærheden af Herluf og Birgitte.

Birgitte havde et lidt, for os overraskende, venligt bekendtskab med nogle svenske krigsfanger, endda så godt at hun lånte flere af dem ret store pengesummer. Men hun fortsatte hvor Herluf slap, for han havde

også ydet lån til en adelig krigsfange i hans nød. 7 års-krigen varede fra 1563 til 1570. Oluf Jacobsen, taget til fange i december 1563, var læge, og den danske adel fandt hurtigt ud af, at han var dygtig til sit fag. Birgitte som døjede med diverse helbredsproblemer, havde stor tiltro til ham, og da hun kort efter Herlufs død var både syg og svag, blev han tilkaldt. Disse adelige krigsfanger kunne, mod kaution, leve ret frit i Danmark. Noget andet hun havde tiltro til var horoskoper, og hun havde, som det var meget almindeligt dengang, sit eget nativitet (horoskop) udarbejdet. Den svenske læge var noget af en ekspert, også på dette område. Oluf Jacobsen var en tid på Bregentved. Herfra skrev han til Birgitte, at en bog og et instrument til at lave horoskoper efter hun havde bestilt hos ham, var "*flux rede*". Det var meningen at instrumentet skulle være på Herlufsholm, og han ville give både hende selv, og skolen en oplæring i det, så de selv kunne lave nativiteter. Bogen som Jacobsen lavede, blev vel slidt op under de mange elevers undervisning. Birgitte ejede derudover en anden bog om astrologi. Denne interesse kunne sagtens dyrkes samtidig med at man var stærkt troende. På gravmonument, på siden af forhøjningen hvorpå statuerne af parret ligger, er skrevet et vers. Her bedyres at, Herlufs "*rene ånd nu bor blandt stjernerne*" en tanke som Birgitte har trøstet sig med efter Herlufs død.



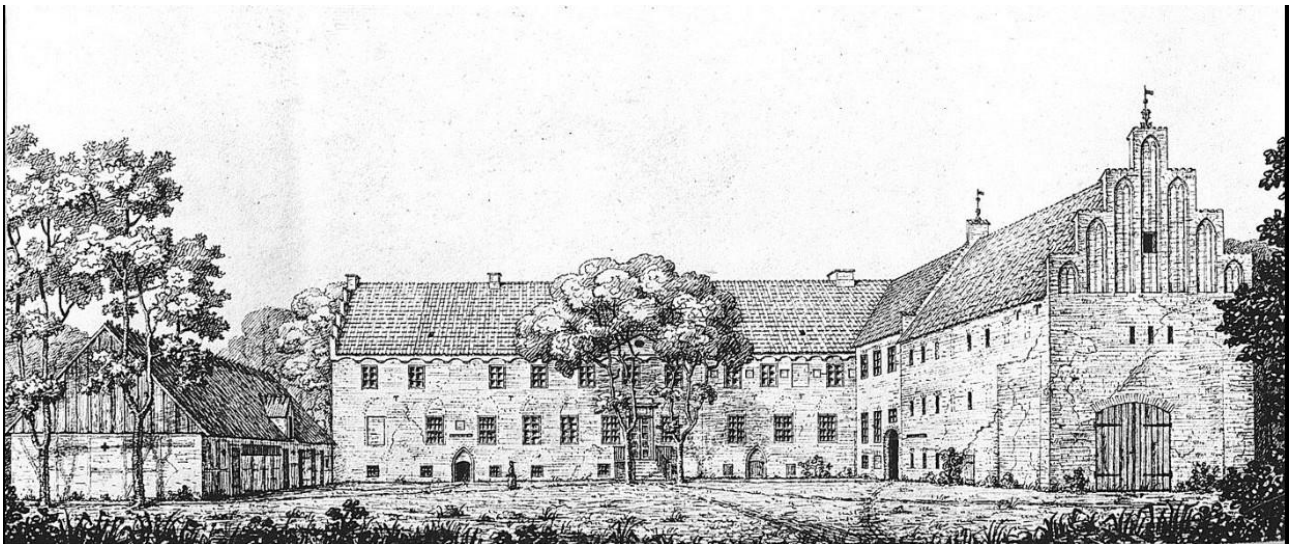
En anden svensk krigsfange som Birgitte kom til at kende godt var Hogenskiel Bielke. Så gode venner blev de at han, da han blev udvekslet senere på året i 1568, forærede Birgitte en bog. Hendes exlibris i bogen kan ses over i udstillingen. At hun fik bogen af ham, noterede hun i rød, blå og grøn skrift på en tom side. Det ser fantastisk, og meget mærkeligt ud. Hvad havde de gang i her? Det pudsige ved det forskelligt farvede blæk har måske en sammenhæng med en anden pudsighed, som skete 3 år senere. Da lægevennen endelig rejste hjem til Sverige havde han en gave med til Hogenskeil Bielke fra Birgitte. Nogle papegøjefjer! Så kan man spørge hvorfor søren Birgitte havde papegøjefjer, eller måske ligefrem en papegøje? Og hvorfor i alverden hun sendte papegøjefjerene til Hogenskiel Bielke? Måske har hendes slægtsnavn lidt med det at gøre. Gøje – som i papegøje.





Birgitte og Herluf havde boet flere år i Helsingør hvor varer fra hele verden ankom i skib og blev set efter af toldereren. Han havde åbenbart en sidegesjæft med at tage imod bestilling af papegøjer og aber, som var meget eftertragtede kuriositeter blandt de kongelige og adelen. Da prinsesse Anna i 1548 skulle giftes med August af Sachsen fik hun blandt meget andet, to papegøjer, en grøn og en grå, med. Muligheden foreligger at Birgitte, som ikke holdt sig tilbage med anskaffelser, selv havde købt sig sådan en eksotisk fugl. Ellers var fugleskydning en fornøjelse som de i høj grad forlystede sig med i 1500-tallet, under navnet papegøjeskydning. Flere steder hængtes et sølvpapegøjesmykke om halsen på papegøjekongen. Så måske havde den svenske krigsfange oplevet fugleskydning hos Birgitte. De holder stadig hvert år fugleskydning på Herlufsholm, måske skulle de kalde det papegøjeskydning! I øvrigt holdt Birgitte kontakt til sine svenske krigsfangevenner, som i et vist omfang betalte de penge tilbage de havde lånt. Oluf Jacobsen blev livlæge til den svenske dronning.

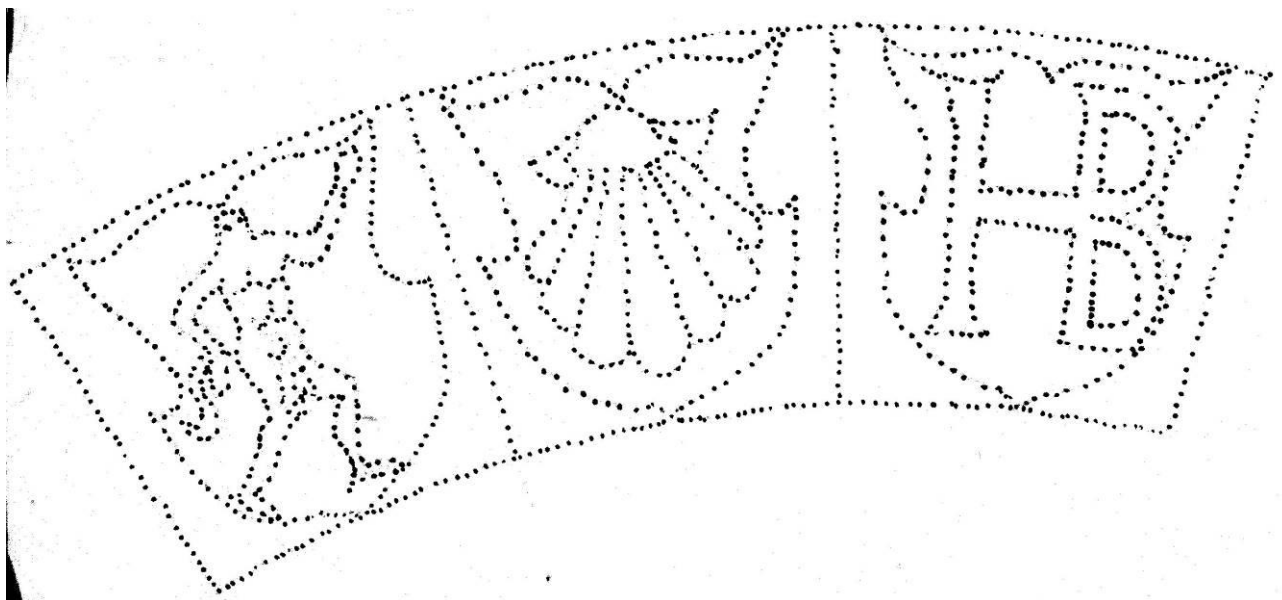
I det tredje brev, som stadig eksisterer fra Sibylle Gyldenstjerne til Birgitte, skrev hun om sin glæde over at Birgitte havde besluttet sig for at flytte til Sjælland. Da Birgitte som 62-årig blev tvunget ud af Åkjær, trådte Sibylle nemlig til og tilbød hende Sortebrødregården i Næstved som bolig.



Sortebrødregården i Næstved blev sat i stand til Birgittes indflytning i påske 1572. Slægt og venner skaffede de nødvendige materialer, f.eks. sendte enkemandenovre i Himmerland hun havde fået lavet portrætter til nye glaser til vinduerne, og lægevennen i Sverige tilbød at sende søm og brædder. Ved hjælp af inventarlisterne som fortæller hvad hun havde af husholdningsartikler, kan man godt danne sig et troværdigt billede af hvordan Birgitte indrettede sit hjem. Og med brevene, hvor der er 80 breve fra disse to år, hvordan hun levede sine sidste leveår her i Næstved.

Magdalene fadeburskvinde noterede alle genstandene som fandtes i grovkøkkenet og bryggerset. Der var alt man kunne ønske sig af kedler og pander. Desværre er der ingen liste med møbler, men der var mange kister fyldt med stakkevis af husholdningens tekstiler. F.eks. til hendes seng, dyner og puder, fine lagner af

hollandsk lærred syet med hvidsøm og broderet med monogrammet HB. Helt enestående eksisterer et papirprikkemønster de har brugt. Tænk at denne lap papir, som Birgitte og hendes piger har brugt til at gnide mønstret med mørkt pulver over på lærred, findes i dag, på Rigsarkivet. Der var røde flamske fløjlsengeklæder og farverige brokadetæpper foret med kattepels. Der var rigtig meget af alt, sengetøj, håndklæder, duge og service. Meget var dyre kvalitetsvarer, som man også skulle forvente i sådan et hjem. En del genstande, som tæpper, duge og lysestager, var prydet med Trolle og Gøye våbenskjoldene. Der var flere væggobeliner, en med en jagtscene, og en hel del farverige flamske hynder, som dem med parrets kontrafejer på. Hjemmet var udstyret med al den luksus man kunne få dengang.



Maden var også god. Det var ikke kun medens Herluf levede at der tilberedtes lækker mad, og deres kok blev lånt ud til kongehuset til store festivitas. Birgittes kok rekvireredes også i 1569 til at lave mad til en kongelig barnedåb. Der er blevet delt rundt af lækre madvarer som laks, østers og vildt indbyrdes mellem adelsvennerne. Haresteg fra Saltø stod flere gange på menuen. Sortebrødregården havde en urtegård hvor der blev dyrket grøntsager, og der blev brygget øl til husbehov. Honning havde de ikke nok af selv, og fik det gerne fra andre, og Birgitte bestilte importerede luksusvarer som krydderier og eksotiske frugter fra en købmand i Helsingør. Købmanden Frederik Leiel og hans hustru Kirstine inviterede Birgitte en måned før hendes død til at besøge dem, med et værelse gjort klar til hende med alt hun behøvede og passende underholdning. Hun var jo en god kunde der lige havde lagt en stor ordre på lærred, og var interesseret i andre varer som koriander, rosiner, canarisk sukker og konfekt smagt til med fennikel. Et par dage senere havde hun takket nej, men inviterede ham til gengæld til Sortebrødregården.



Frederik Leiel med sin hustru

Birgitte kunne godt lide en god stærk vin, og da hun var sløj sendte Peder Oxe hende figner og græsk likørvin for at opmuntre hende lidt. Brændevin var ellers meget yndet blandt adelen som lægemiddel. Birgittes veninde, kurfyrstinde Anna af Sachsen, havde kastet sig over fremstilling af akvavit i stor stil, og eksperimenterede med smagstilsætninger. Hun sendte Birgitte flasker adskillige gange. Birgitte indrettede selv et destilleri på Sortebrødregården og hjalp endda Peder Oxes hustru i gang med at producere akvavit på Gisselfeld. Anna, som grundlagde Hofapoteket i Dresden, holdt sig orienteret om veninden Birgittes helbred, og sendte adskillige gange lægemidler til hende. Man udvekslede gerne opskrifter. Lidt pudsigt synes jeg efterspurgt kurfyrstinde Anna hos Birgitte en opskrift på et middel, der gjorde at håret kunne forblive skønt og bestandigt samt vokse og tiltage! Så måske havde Birgitte engang, gemt under hovedbeklædningen, haft et prægtigt skinnende flot hår.



Kurfyrstinde Anna

Birgittes helbred var ikke så godt de sidste måneder hun levede, hun afslog indbydelser om at besøge vennerne, men inviterede som sagt selv gæster til Sortebrødregården. Så meget magtede hun dog. Hun forærede Pernille Oxe et af sine smykker, så måske var hun ved at rydde op i sine sager, medens hun stadig kunne bestemme noget. Hun havde også stadig fat i tøjlerne angående driften af huset. 14 dage før hun døde modtog Birgitte et brev angående sit tilbud om ansættelse af en dygtig fadeburskvinde fra Ystad, som dog ikke havde besluttet sig endnu, om hun ville til Næstved.



Fredag den 23. juli skrev Peder Oxe til Birgitte og inviterede hende på besøg næste dag hos ham selv og hustruen Mette. Hvis hun stadig var sløj kunne han komme til Sortebrødregården. Lørdag måtte hun imidlertid blive i sengen, og Birgitte begyndte at forberede sig på at enden stod nær. Om søndagen ankom to nære veninder, Anne Hardenberg og Anne Holck, hun skulle ikke være alene. Birgitte tog afsked med dem hun havde omkring sig, også sit trofaste personale. Mandag 26. juli 1574, timer før hun døde forærede hun nogle af de fine kammerdugslagener, som lå i den hollandske kiste som stod i hendes sengekammer, til 3 af sine jomfruer, Birgitte, Margrethe og Kirsten. Senere samme dag blev et par fine lagener som lå klar til det samme, taget fra kisten, for at svøbe hendes lig i.

Anne Hardenberg

Nu kom Birgittes Gøjes død ikke helt uventet, og hun må have givet yderligere instrukser med hensyn til sin begravelse. I den katolske tid foregik begravelser hurtigst muligt efter dødsfaldet. Efter reformation blev det skik blandt adelen, at der kunne gå et par uger eller mere. Så havde man tid til at forberede en passende fornem afsked. Men at der skulle gå 7 uger fra hun døde til hun blev begravet har nok mere at

gøre med hvordan hendes arvinger teede sig. Fornemt blev det. Birgitte blev lagt i en blykiste på en dunfyldt pude med blåstribet betræk. Hendes hoved hvilede på en pude fyldt med humle, som anvendtes hyppigt som konserverende og bakteriedræbende middel, og som i folketro sikrede mod gengangeri! Denne kiste blev lagt over i en smuk træblykiste med et svagt hvælvet låg, som var overtrukket med læder hvorpå der var lagt smalle krydsende læderstrimler fastholdt med bronzesøm. Man kan se det for sig ligtoget; med skoledrenge gående forrest syngende, efterflugt af de fine adelfolk og til sidst folkeholdet fra Sortebrødregården. I langsom bevægelse fra Sortebrødregården ud til Herlufsholm kirke, hvor Birgitte blev bisat den 12. september, ved siden af sin mand Herluf Trolle. Det lykkedes ikke for Birgittes halvbror Christoffer Gøye at lukke skolen på Herlufsholm, men selv samme dag, efter begravelse gik de i gang med at skifte. Inden for få uger var en del af hendes indbo fra Sortebrødregården at finde på Gunderslevholm. Birgitte blev savnet, ikke mindst af Sibylle Gyldenstjerne, som 3 år senere stadig mærkede hendes bortgang ved følelsen af at hun "ingen gode venner" havde, hun kunne søge støtte hos.



Herluf og Birgitte hvilede i fred indtil 1884, hvor et par af murerne, under et restaureringsarbejde i kirken, ved en fejltagelse brød hul igennem væggen til gravhvælvingen hvor deres kister stod. De tog sværdet som lå på Herluf Trolles kiste og viste det frem til skolens ledelse. Fotos blev taget af Herlufs kranie, derfra ved vi at han havde flotte tænder. Nu hvor skaden var skete blev en passende restaurering af kisterne iværksat. Birgittes kiste viste sig at være fuldstændig opløst indvendig, og hendes skelet lå faldet ned mellem de murede bænke, som kisten stod på. Alt blev undersøgt og målt op. Nye kister blev lavet til Herluf og Birgitte, nøjagtig som de oprindelige. Herluf Trolles sværd, med narrehovederne blev ikke lagt tilbage på kisten, men udstillet sammen med hans rustning så alle kan se den.



Herluf og Birgitte



Robert og Cora

Jeg er endt med, i mit hoved, at have opbygget noget der svarer til Downton Abbey bare 350 år tidligere og på Sjælland. Først Herluf og Birgitte, som Robert og Cora, med et fornuftsægteskab der udviklede sig hurtigt til et ligeværdigt ømt partnerskab og endte på smukkeste vis med kærlighed gengældt. På deres præmisser. Da hun flyttede ind på den ny-istandsatte herregård Sortebrødregården, har Næstved fået en borger ud over det sædvanlige. Som en anden enkefrue, Countess Grantham, har hun været centrum for sin udvidede familie. Hun har ikke siddet som en from glædesfornægtende enke, mutters alene og ensom, mens hun spiste et simpelt måltid til oplæsninger fra biblen. Det passer at der blev læst højt fra biblen til spisning, men der var liv omkring hende både inde- og udenfor. Hendes liv havde indhold, hun var aktiv trods svaghed og sygdom, og der var brug for hendes syn på sagen lige til hun døde. Ikke fordi alle håbede på at arve et eller andet, men fordi hun havde interesseret sig for menneskene hun kom i berøring med, fra pigerne i køkkenet til de kongelige, fra krigsfangerne til skoledrengene og ikke mindst sine plejedøtre som hun blev en mor for.

